HAMVAS BÉLA LEVELE GULYÁS PÁLHOZ

Kedves Barátom,

nagyon jól emlékszem arra a téli napra, amikor először találkoztunk. Annál is jobban, mert már hónapok óta készültem a találkozásra. Nem tudtam, mit várok. S amikor elváltunk, másnap mindjárt, első lelkesültségemben, nagy levelet akartam írni. Nem írtam meg. De nem baj, ma is ugyanazt írom, egyetlen hang se' veszett el belőle. Csak most már világosan számot tudok adni, mi volt az, amiért vártam reád, és amit meg is találtam. Személyed bennem anamnetikus hatást tett – egészen platóni értelemben, születés előtti emlékeket ébresztgetett. Ilyesmit bennem eddig csak nők ébresztettek, azok is nagyon ritkán, és nagyon kevés. De' most, hogy elküldted könyveidet és találkoztam írásoddal – ezzel a különös írással, amit inkább rézmetszetnek mondanék, és mikor megláttam, azt gondoltam: grafikai remekmű –, most ez az egész anamnetikus élmény oly erővel tört elő, hogy nem lehet tovább halasztani. Mi az az elfelejtett világ, amit jelenléted életre keltett? Tudod, hogy az ilyen kérdésekre' nincs válasz. Csak egy bizonyos: van mérték, amelyről tudom, hogy ha ez jelentkezik, ott valami rendkívüli van. Ez a mérték, a tökéletes gáttalanság, a teljes közvetlenség, veszély is, mert megvan bennem a hajlam arra, hogy az ilyen emberrel tökéletesen elvegyüljek. Az az óvatos tartózkodás, ami nem engedi, hogy bizalmas legyek, mással szemben minden esetben jelentkezik. Túlérzékenység ez, az emberi különbségek túlságos átélése, és határtalan respektus mindenkinek egyéni temenosza, Szent Köre' iránt. Ennél csak egy nagyobb van, találkozni valakivel, akinek temenoszában úgy otthon vagyok, mint a magamében. Különös volt nekem az az este, ahogy kezed és arcod mozgását anamnetikusan értettem, ősidőkből, talán

még az idők elejéről. Olyan érintést kaptam, ami több volt, mint amennyit eddig legjobb barátom is adni tudott. Néha egész az őrületig barátságéhes ember vagyok. De értsd meg jól, az ilyen találkozás mennyivel több, mint a barátság. Hol voltunk együtt? Közösen vadásztunk a neolit erdőkben? Egymás mellett barangoltunk valamilyen pusztán? Együtt hajóztunk a tengeren? Vikingek voltunk? Tatárok? Kelták? Hunok? Görögök? Hol voltunk? Trójánál? Catalanumnál? Háború volt, ami összehozott? Asszony? Kaland? És mennyire nem ez a fontos benne, hanem az a mélység, amit ez a hallatlan élmény idéz. Barátság, a klasszikus emberi kapcsolat: a legegyszerűbb és legtisztább. Ez az anamnézis misztikus és kozmikus, az ember ezer éveket ragad meg egyetlen pillanatban.

Hogy ezeket a dolgokat neked megírom, talán nem természetes. De miért legyen nekem itt jobb dolgom, mint neked ott? Hidd el, nincs senki, akinek még csak hazudni is érdemes volna, nemhogy igazat mondani. Mert amennyiben tehetségesek, annyiban olyanok, mint az alvók, és alusznak írásaikban, gondolataikban, céljaikban, beszédükben, munkájukban. Egyetlen felébredt ember sincs. A többi pedig tehetségtelen. Így hát marad a kívánság: valakivel találkozni. George mondja: szörnyű leélni az életet anélkül, hogy az ember magával hasonlóval találkozzon. Hát nem az?

Írásaidról most nem beszélek. Még nem is olvastam el őket úgy, ahogy akarom, igazán. Csak forgatom őket, és várakozom. Ezeket a műveket, amiket küldök, cserébe, nem láttam el dedikációval, mert a levél az ajánlás. Nincs róluk mondanivalóm semmi, csak a Hüperionról. *Szóról szóra úgy van, hogy ezt a művet senkire se merném bízni rajtad kívül, és ha lehet, ne is add másnak. Majd meglátod, hogy nem az, ami szabadon, mindenki számára olvasható. Azt hiszem, az az idő van, amikor a nagy dolgokat a legjobb elrejteni. Üdvözöl és köszönt:*

Hamvas Béla

(Kézbesítve: 1940. 04. 03.)